

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Козирод С.В.

*юрисконсульт, викладач правових дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж бізнесу та харчових технологій
Запорізького національного університету»*

ФІЗИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Проблеми існування фізичної особи як суб'єкта цивільних правовідносин у тій чи іншій мірі розглядалися у роботах Бірюкового І., Д'ячкової Н.А., Данилової Л.Я., Михайлової І.А.; авторами підручників з цивільного права Борисовою В.І., Барановою Л.М., Жилінковою І.В., Спасибо-Фатєєвою І.В., Яроцьким В.Л. та ін.; Харитоновим Е.О., Саниахматовою Н.А., Білоусовим Ю.В., Лодінською С.В., Русу С.Д., Стефанчуком Р.О., Дзерою О.В., Бобровою Д.В., Догвером А.С., Кузнецовою Н.В. Також відповідні внески у розробку цієї теми внесені Коломієць О.О., Савченком О. та іншими.

Людина щодня вступає у правовідносини. Найчастіше ці відносини є цивільно-правового характеру, починаючи від дрібного побутового правочину і закінчуючи створенням особливого суб'єкта – юридичної особи.

Сучасне цивільне право визначає людину як учасника цивільно-правових відносин надаючи їй визначення «фізичної особи», цей термін офіційно введений у цивільне законодавство України (ст. 24 ЦК) вперше, хоча його використання вже тривалий час активно здійснюється у наукових працях переважної більшості юристів, Особі властиві певні риси та якості, які характеризують людину в суспільстві. Це, зокрема: здатність мислити й приймати рішення; індивідуальність (талант, освіта, професія, уподобання тощо); свобода; відповідальність перед суспільством.

Головним засобом індивідуалізації кожної фізичної особи є її ім'я, адже саме під ним особа набуває та здійснює свої права та обов'язки. Ім'я надається з народження, саме тому, у практиці можуть траплятися випадки, коли особи використовують своє право на зміну імені, коли її воно не влаштовує.

При характеристиці правового статусу фізичної особи першим елементом є правоздатність. Цивільна правоздатність фізичної особи – це здатність фізичної особи мати цивільні права та обов'язки. Правоздатність грає велику роль не лише при характеристиці фізичної особи як суб'єкта цивільних правовідносин.

На мою думку, це є основою і при характеристиці правоздатності юридичної особи, адже вона здатна мати такі ж права та обов'язки як і фізична особа.

Однією з найбільш фундаментальних категорій у цивільному праві є цивільна дієздатність фізичної особи. Відповідно до чинного законодавства дієздатність – здатність набувати для себе цивільних прав, здійснювати набуті цивільні права, створювати для себе цивільні обов'язки, виконувати створені цивільні обов'язки, нести відповідальність у разі невиконання створених для себе обов'язків.

З методологічних позицій виділяють такі складові дієздатності:

- правочиноздатність, щодо можливості укладання правочинів;
- деліктоздатність, щодо можливості нести цивільно-правову відповідальність;
- тестаментоздатність, щодо можливості бути учасником спадкування;
- трансдієздатність, щодо можливості обирати собі представників;
- бізнесдієздатність, щодо можливості займатися підприємницькою діяльністю.

Деліктоздатність, іноді виділяють як самостійний елемент. На мою думку, це можливо робити, якщо правоздатність, дієздатність та деліктоздатність об'єднують у правосуб'єктність фізичної особи.

Вагомим інститутом при характеристиці фізичної особи є можливість набуття нею особливого статусу – фізичної особи-підприємця.

Право на здійснення підприємницької діяльності мають як юридичні та фізичні особи, причому це стосується фізичних осіб

тільки з повною фізичною дієздатністю за умови їх державної реєстрації в порядку, встановленому законом.

Законодавство нашої країни встановлює певні обмеження щодо кола осіб та деяких видів забороненої діяльності.

Фізична особа-підприємець, яка перебуває у шлюбі, відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у праві спільної сумісної власності подружжя, яке належатиме їй при поділі цього майна. Саме тому, підприємницька діяльність такої фізичної особи для багатьох є стартовим майданчиком для того, що у подальшому утворити юридичну особу.

Кожна людина як учасник цивільних правовідносин відрізняється одна від одної з огляду на її цивільно-правовий статус.

Таким чином, фізична як учасник цивільно-правових відносин має у своєму статусі дієздатність, котра визначається на підставі правоздатності та відповідно до віку та стану здоров'я. Особливе місце посідає фізична особа-підприємець, реалізуючи право на зайняття підприємницькою діяльністю.

Можна зробити висновок, що дискусійними моментами у цивільному законодавстві є: по-перше, деталізація права особи на ім'я, по-друге, співвідношення правоздатності фізичної особи та правоздатності юридичної особи.

Список використаних джерел:

1. Бірюков І. До питання визначення термінів «громадянин» і «фізична особа» // Підприємство, господарство і право. – 2001. – № 7. – С. 42–43.
2. Михайлова И.А. Гражданская правосубъектность физических лиц: проблемы законодательства, теории и практики : автореф. дис. док. юрид наук 12.00.03. URL: <http://www.lawbook.org.ua/ru/12.00.03.shtml>
3. Цивільний та Господарські кодекси України та проблеми їх застосування: Матеріали наук.-практ. семінару: ч. I (м. Харків, 22 квіт 2003 р.) / Укладачі: М.І. Панов, В.І. Борисова, В.Л. Яроцький та ін. – Х.: Нац юрид. акад. України, 2004.
4. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консул, 2001. – С. 356.
5. Селіванов А.О. Верховенство права в Конституційному правосудді: Аналіз конституц. юрисдикції. – К.; Х.: Акад. прав. наук України, 2006. – С. 171.